Akademik Etik & Hukuk | Orta | Yüksek lisans | Doktora | Akademisyen

Ön Kayıt (Preregistration) Nedir? OSF'de Araştırma Adım Adım Nasıl Ön Kaydedilir?

Ön kayıt, hipotez, desen, örneklem ve analiz planının veri toplanmadan önce tarihli ve değiştirilemez biçimde kaydedilmesidir. OSF'de şablon seçimi, ambargo, DOI, güncelleme, geri çekme ve AsPredicted ile farkları adım adım anlatılıyor.

Zafer Hoca · Yayın: 07.11.2026 · 8 dk okuma

Kısaca: Ön kayıt (preregistration), araştırmanızın hipotezlerini, desenini, örneklem planını ve analiz yöntemini veri toplamadan ya da veriyi incelemeden önce zaman damgalı ve sonradan değiştirilemeyen bir belgeye dönüştürmektir. OSF'de bunu ücretsiz yaparsınız: “Add a Registration” ile bir şablon seçer, formu doldurur, isterseniz en çok dört yıl gizli tutarsınız. Kamuya açılan kayıt kendiliğinden DOI alır; sonradan yapılan değişiklikler gerekçesiyle görünür kalır.

Bu madde, araştırmanın *planının* önceden kayda geçirilmesini anlatır. Toplanan verinin saklanması, KVKK uyumu ve paylaşımı ayrı bir konudur; onun için araştırma verileri yönetimi maddesine bakın. Buradaki odak, “ne yapacağımı önceden söyledim” diyebilmeniz ve bunu kanıtlayabilmenizdir.

Ön kayıt (preregistration) nedir?

Ön kayıt, bir çalışmanın nasıl yürütüleceğine ve verinin nasıl çözümleneceğine dair kararların, sonuçlar görülmeden önce herkese açık (ya da geçici olarak gizli) bir kayıt sistemine yazılmasıdır. Kayıt, gönderildiği an tarihlenir ve içeriği sonradan değiştirilemez. Böylece okur, makalede raporlanan analizin önceden planlanmış mı yoksa veriye bakıldıktan sonra mı seçildiğini kendi gözüyle kontrol edebilir.

Ön kaydın asıl işlevi iki tür analizi birbirinden ayırmaktır. **Doğrulayıcı (confirmatory)** analiz, önceden yazdığınız hipotezi önceden yazdığınız yöntemle sınar. **Keşifsel (exploratory)** analiz ise veriye bakarken aklınıza gelen yeni sorulardır. Keşifsel analiz yasak değildir, değerlidir de; yalnız ön kayıt sayesinde okura “bu kısım keşifseldir” diye dürüstçe etiketlenir.

Ön kayıt bir hakem değerlendirmesi değildir. Kayıt sistemi planınızın iyi olup olmadığına bakmaz, yalnız onu tarihleyip saklar. Planın kalitesi sizin ve danışmanınızın sorumluluğundadır.

Ön kayıt neden yapılır? Hangi sorunları önler?

Bir veri setinde aynı soruyu onlarca farklı yoldan analiz etmek mümkündür: hangi katılımcıların dışlanacağı, hangi kontrol değişkeninin ekleneceği, hangi testin seçileceği. Bu kararlar sonuç görüldükten sonra verildiğinde, araştırmacı farkında olmadan “anlamlı çıkan” yolu seçebilir. Ön kayıt bu esnekliği baştan sınırlar.

- **p-hacking:** Anlamlı bir p değeri çıkana kadar analizi değiştirmek. Önceden yazılmış analiz planı bunu görünür kılar. Ayrıntısı p-hacking ve HARKing nedir maddesinde.
- **HARKing:** Sonuçları gördükten sonra hipotez kurup onu baştan beri öngörülmüş gibi sunmak

(Hypothesizing After the Results are Known). Tarihli hipotez listesi bunu önler.

- **Sonuç değiştirme:** Birincil ölçüt beklenen sonucu vermeyince ikincil bir ölçütü birincilmiş gibi raporlamak.
- **Yayın yanlılığı:** Anlamsız çıkan çalışmaların çekmecede kalması. Kayıtlı ama yayımlanmamış çalışmalar, alanda neyin denendiğini gösterir.

Bu davranışların bir kısmı, kasıtlı yapıldığında araştırma ve yayın etiği ihlali kapsamına girebilir; türleri için akademik etik ihlal türleri maddesine bakabilirsiniz. Ön kayıt, sizi bu şüphelerden korumanın en ucuz yoludur.

Ön kayıt, kayıtlı rapor ve etik kurul onayı arasındaki fark

Bu kavramlar sık karıştırılır. Hepsi “araştırma başlamadan önce” yapılır, ama farklı kurumlara ve farklı amaçlara hizmet eder.

Uygulama	Ne işe yarar?	Kim değerlendirir?
Ön kayıt (preregistration)	Hipotez, desen ve analiz planını tarihleyip dondurur	Kimse değerlendirmez; yalnız saklanır
Kayıtlı rapor (registered report)	Dergi, giriş ve yöntem bölümünü veri toplanmadan hakeme gönderir; uygun bulursa sonuç ne çıkarsa çıksın yayımlamayı ilke olarak kabul eder	Derginin editörü ve hakemleri
Etik kurul onayı	Katılımcıların haklarının ve güvenliğinin korunduğunu onaylar	Kurumunuzun etik kurulu
Veri yönetim planı	Verinin nasıl toplanacağını, saklanacağını ve paylaşılacağını tanımlar	Genellikle fon veren kurum
Klinik araştırma kaydı	İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmaları kamuya açık kayıt sistemlerine yazar	Kayıt sistemi ve dergiler

Ön kayıt etik kurul onayının yerini tutmaz. İnsan katılımcılı bir çalışmada önce etik kurul sürecini planlayın (etik kurul onayı nasıl alınır), ardından ya da aynı dönemde ön kaydınızı yapın. Klinik araştırmalarda ise dergiler genellikle OSF kaydı yerine tanınmış klinik kayıt sistemlerine kaydı arar; tıp ve sağlık alanındaysanız hedef derginin yazar kılavuzunu okuyun.

Ön kayıtta neler yazılır?

İyi bir ön kayıt, başka bir araştırmacının sizin yerinize analizi yapabileceği kadar ayrıntılıdır. Şablonlar farklı adlar kullansa da şu başlıkları neredeyse her zaman sorar:

1. **Araştırma soruları ve hipotezler:** Her hipotezi sınanabilir ve yönlü biçimde yazın. Nasıl yazılacağı için hipotez nasıl yazılır maddesine bakın.
2. **Desen:** Deneysel mi, ilişkisel mi; gruplar, koşullar, ölçüm zamanları.
3. **Örneklem büyüklüğü ve gerekçesi:** Kaç kişiyle çalışacağınızı ve bu sayıya nasıl ulaştığınızı (örneğin güç analizi) yazın. Hesap için G*Power ile örneklem büyüklüğü maddesi yol gösterir.
4. **Durdurma kuralı:** Veri toplamayı ne zaman bitireceğinizi (hedef sayıya ulaşınca, belirli bir tarihte) önceden söyleyin.
5. **Değişkenler ve ölçümler:** Hangi ölçeği kullanacağınızı, puanın nasıl hesaplanacağını, ters maddeleri.
6. **Dışlama kuralları:** Dikkat kontrolünü geçemeyen, eksik yanıtlı ya da uç değerli katılımcılara ne yapacağınızı.

7. **Analiz planı:** Her hipotez için hangi testi, hangi kontrol değişkenleriyle, hangi anlamlılık ölçütüyle yapacağınızı; varsayımlar sağlanmazsa hangi alternatife geçeceğinizi.
8. **Keşifsel analizler:** Önceden aklınızda olan ama hipotez düzeyine çıkmayan analizleri ayrıca not edin.

“Uygun istatistiksel testler kullanılacaktır” gibi genel cümleler ön kaydı işe yaramaz hâle getirir. Test adı, bağımlı ve bağımsız değişkenler ve karar kuralı açıkça yazılmadıkça kayıt, analiz esnekliğini sınırlamaz.

OSF'de adım adım ön kayıt nasıl yapılır?

OSF (Open Science Framework), Center for Open Science tarafından işletilen ücretsiz bir proje ve kayıt platformudur. OSF yardım sayfalarında anlatılan akış şöyledir:

1. **Hesap açın** ve isterseniz çalışmanız için bir OSF projesi oluşturun. Projeyle başlamak, dosyalarınızı ve ortak yazarlarınızı tek yerde tutar.
2. **“Add a Registration” düğmesine tıklayın.** Var olan bir projeden başlıyorsanız projenin Registrations sekmesini kullanın; sıfırdan başlıyorsanız mevcut proje sorusuna “No” deyin.
3. **Şablonu seçin** ve “Create Draft” ile taslağı açın. Taslak kendiliğinden kaydedilir; daha sonra My Registrations altındaki Drafts bölümünden dönebilirsiniz.
4. **Formu doldurun** ve gerekiyorsa dosya ekleyin (materyaller, anket formu, analiz betiği). Kayıttaki dosyaların toplamı OSF'nin koyduğu 5 GB sınırını aşmamalıdır.
5. **Görünürlüğü seçin:** Kaydı hemen herkese açabilir ya da ambargo koyabilirsiniz. Ambargo en çok dört yıldır; süreyi erken de bitirebilirsiniz.
6. **Gönderin.** Kayıttaki bütün yönetici (admin) katkıcılara onay e-postası gider. Hepsi onaylarsa kayıt hemen, kimse işlem yapmazsa 48 saat sonra kendiliğinden onaylanır; bir yönetici reddederse kayıt taslağa döner.
7. **DOI'yi not edin.** Kamuya açık kayıtlar kendiliğinden DOI alır; taslaklar ve ambargodaki kayıtlar almaz. Kaydın oluşturulma tarihi, onay daha sonra gelse bile gönderim tarihidir.

Kör hakemlik yapan bir dergiye göndereceksenız kayıt için yönetici olarak anonim bir “view-only link” oluşturun. Bu bağlantı yazar adlarını gizler ve ambargodaki kayıtlar için de çalışır; makalede kayıt adresi yerine bu bağlantıyı verirsiniz.

Hangi şablonu seçmeliyim?

OSF'de çok sayıda şablon vardır. Çalışmanızın türüne en yakın olanı seçmek, unutacağınız ayrıntıları size sorar.

Şablon	Kimler için uygun?
OSF Preregistration	Nicel çalışmaların çoğu; ayrıntılı ve genel amaçlı
Preregistration Template from AsPredicted.org	Kısa ve hızlı bir kayıt isteyenler
Secondary Data Preregistration	Var olan bir veri setini (ör. ulusal anket verisi) analiz edecekler
Qualitative Preregistration	Görüşme, gözlem, tematik analiz gibi nitel çalışmalar
Registered Report Protocol Preregistration	Kayıtlı rapor olarak kabul edilmiş protokolünü kaydedenler
Generalized Systematic Review	Sistematik derleme protokolü yazanlar

Şablon	Kimler için uygun?
Replication Recipe	Önceki bir çalışmayı tekrarlayanlar (replikasyon)
Open-Ended Registration	Hiçbir şablona uymayan ya da serbest metin isteyen projeler

Sistematik derleme yapıyorsanız protokol kaydı, PRISMA raporlamasıyla birlikte düşünülmelidir; ayrıntılar PRISMA 2020 rehberinde.

Ön kayıttan sonra plan değişirse ne olur?

Araştırma hayatında plan değişir: katılımcı bulunamaz, bir ölçek uygulanamaz, varsayım sağlanmaz. Ön kayıt sizi plana mahkûm etmez; yalnız değişikliği görünür kılar.

- **Güncelleme (update):** Gönderilmiş bir kayıt düzenlenemez ve silinemez, ancak yönetici katkıcılar bir güncelleme başlatabilir. Güncellemede gerekçe alanını doldurmak ve en az bir yanıtı değiştirmek zorunludur. Güncelleme sırasında dosya eklenemez ya da çıkarılamaz. Güncelleme de yöneticilerin onayına gider ve 48 saat içinde işlem yapılmazsa kendiliğinden onaylanır.
- **Geri çekme (withdraw):** Bütün yöneticilerin onayıyla kayıt geri çekilebilir. Bu durumda form ve dosyalar kaldırılır; ama başlık, katkıcılar, tarihler, DOI ve geri çekme gerekçesi bir “mezar taşı” sayfasında görünmeye devam eder. Geri çekme kesindir; kayıt yeniden açılamaz. Ambargodaki bir kaydı geri çekmek için önce ambargoyu bitirmek gerekir.
- **Makalede sapma raporu:** En dürüst yol, makalenin yöntem bölümünde ön kayıttan sapmaları bir tabloyla göstermektir: planlanan, yapılan, gerekçe. Hakemler sapmadan çok, sapmanın gizlenmesinden rahatsız olur.

AsPredicted mi OSF mi?

AsPredicted, kısa ön kayıtlar için tasarlanmış ayrı bir platformdur. Sitesine göre kayıt, bir yazar herkese açık yapana kadar gizli kalır; açıldıktan sonra değiştirilemez ve kendiliğinden Web Archive'a yedeklenir. Kaydı bir yazar başlatır, ortak yazarlara onay e-postası gider. Kayıt, doğrulama adresi içeren zaman damgalı tek sayfalık bir PDF olarak indirilebilir.

Özellik	OSF Registries	AsPredicted
Ayrıntı düzeyi	Şablona göre kısa ya da çok ayrıntılı	Kısa, standart sorular
Gizlilik	Hemen açık ya da en çok dört yıl ambargo	Bir yazar açana kadar gizli
Dosya ekleme	Var (toplam 5 GB'a kadar)	Tek sayfalık metin kaydı
Kalıcı tanımlayıcı	Açık kayıtlar DOI alır	Doğrulama adresli PDF

Tez ya da proje gibi materyali, analiz betiği ve eki bol çalışmalarda OSF daha uygundur. Tek bir deneyi hızla kaydetmek istiyorsanız AsPredicted yeterli olabilir. OSF'de AsPredicted biçimini taklit eden bir şablon da bulunduğu için ikisinin arasında da kalabilirsiniz.

Tezde ve nitel araştırmada ön kayıt yapılır mı?

Türkiye'de lisansüstü tezler için ön kayıt çoğu durumda isteğe bağlıdır; enstitünüz ya da danışmanınız istemedikçe zorunlu değildir. Yine de tez önerinizi zaten yazdığınız için ön kayıt size fazladan az iş çıkarır: tez önerisindeki hipotez ve yöntem bölümleri kaydın büyük kısmını

oluşturur. Tezden makale çıkaracaksanız tarihli bir plan, hakemlerin “bu analiz sonradan mı seçildi?” sorusuna hazır bir cevaptır.

Tezde dikkat edilecek iki nokta vardır. Birincisi, danışmanınızı katkıcı olarak eklemek ve onayını almak. İkincisi, savunma öncesinde içeriğin görünmesini istemiyorsanız ambargo kullanmak. Nitel çalışmalarda ise ön kayıt hipotez sınamaktan çok araştırma sorusunu, örnekleme mantığını, veri toplama ve analiz yaklaşımını belgelemeye yarar; Qualitative Preregistration şablonu bu amaçla hazırlanmıştır.

Sık yapılan hatalar

- **Veriye baktıktan sonra kayıt yapmak:** Ön kaydın değeri, sonuçlardan önce yapılmasındadır. Var olan veriyle çalışıyorsanız bunu açıkça yazın ve Secondary Data şablonunu kullanın; veriye ne ölçüde eriştiğinizi saklamayın.
- **Belirsiz analiz planı:** Test adı, değişkenler ve dışlama kuralları yazılmamış kayıt, okura güvence vermez.
- **Kaydı makalede belirtmemek:** Kayıt adresini ya da DOI'yi yöntem bölümüne ve gerekiyorsa etik beyanlara ekleyin; beyanlar için akademik yayında etik beyanlar maddesine bakın.
- **Sapmaları gizlemek:** Plandan sapmak sorun değildir; sapmayı raporlamamak sorundur.
- **Ambargonun bittiğini unutmak:** Ambargo süresi dolunca kayıt herkese açılır. Tarihleri takviminize yazın.
- **Etki büyüklüğünü düşünmeden örneklem yazmak:** Örneklem gerekçesi, beklenen etki büyüklüğüne dayanmalıdır; bu değeri literatürdeki benzer çalışmalardan ya da pilot veriden gerekçelendirin.

Kaynaklar ve resmî bağlantılar

- OSF Support — Welcome to Registrations & Preregistrations (şablonlar, ambargo, DOI, onay süreci)
- OSF Support — Updating registrations (güncelleme kuralları)
- OSF Support — Withdraw a registration (geri çekme ve mezar taşı sayfası)
- AsPredicted (kısa ön kayıt platformu)

Etiketler: #Etik #Makale #Yayın

YDS/YÖKDİL barajı akademik kariyerinizi engellemesin. Zafer Hoca kursları: zaferhoca.com.tr/magaza